

Ko 'je naposled začel grometi strelni prah iz pušek in topov, tu užé niso bila zadosti trdna zidanja in viseči mostovi, da bi bili varovali viteza v trdnem gradu pred neusmiljeno kroglo. Telesna moč in osobna hrabrost ste izgubili svojo nekdanjo važnost. Pritlikovec je mogel poslej zlekniti na tla najsilnejšega junaka. In vitezi so jeli odlagati ščite, obešati oklepe v orožnice, zamenjali so kopja s puškami ter zapuščali gradove na nepristopnih mestih, če niso užé poprej propali v razvaline.

Namesto gradov so se začeli vzdigovati po dolinah in ravninah krasni gradiči in vabeče vile. Vitezi so se preselili z visocih gorskih krajev, in vitežtvo je izginilo z sveta.

Trajalo je blizu štiri sto let.

V.

Kaj je pravica.

Kaj je pravica? Pravica je hči nebeska, na zemljo ljudem poslana, da je uči v miru in slogi živeti, drug drugzega spoštovati in ne jemati tega, kar je svojina drugih ljudi. Pravica je velik dar milosti božje, s katerim nas vsemogočni Bog napeljuje k umnemu življenju, ter stori, da moremo ljudje skupaj živeti v družbi in državi.

Tako bi lahko še mnogo napisal, kaj je pravica! Ali, ljubi moji otroci, to raje opustim, ker bi vam mnogo ne koristilo, a vi bi vendar še ne znali, kaj je pravica.

Izbral sem si težko nalogo. Pravica je nekaj, kar se uči po visokih šolah. Kajti vsi sodniki in višji uradniki so se morali učiti pravice. Kako bi vam tedaj mogel na drobno razložiti to, k čemur se je treba toliko pripravljati in toliko šol, malih in velikih prehoditi? A ne hudujte se, moji mali prijatelji, nobena stvar na svetu nij tako težka, da bi se je človek ne mogel naučiti; zato mu je dal Bog neumerjočo dušo in um, a to je óno svojstvo, katero človeka naobrazuje in povikšuje, da postane v resnici to, za kar ga je Bog ustvaril, namreč: kralj vsega stvarstva, kateremu je podložna vsa narava.

Ako je tudi kaka stvar težka, vendar se dađè tako razložiti, da jo morete tudi vi, ki ste še otroci in nada naše boljše prihodnosti, lahko razumeti in v spominu obdržati.

Kaj mi odgovorite nato, ako vam povem, da pravica prebiva v prsih vsacega človeka, da vsak človek, in tako tudi vi, moji otroci, dobro čutite, kaj je pravo, kaj nij pravo. A vendar niste imeli nikoli v rokah take knjige, v katerej so napisane pravice, ki je imenujemo zakone ali postave, a knjiga sama se imenuje zakonik. Kaj mi odgovorite nato, ako vam povem, da vsi ljudjé nosimo v svojem srci neko božje čuvstvo, ki nas uči, da poznamo, kaj je pravo, ter ločimo od onega, kar nij pravo. To isto čuvstvo nas uči Boga spoznati, oživlja tedaj v našem srci vero v pravega Boga. Vi se vsemu temu čudite, kako to more biti, in tudi dobro vem, da me bode kdo izmed vas vprašal: čemu so potlej take knjige, ako pravica prebiva v prsih vsacega človeka? Nu le počasi, ne tako hitro, ljubi moji; vse vam hočem razložiti in vi bodete spoznali, da je vse to popolnoma naravno.

A najpred naj vam povem neko pripovedko, ki mi je ravno zdaj prišla na um.

Bilo je v starih starih časih, prej nego ste bili vi in jaz na svetu, in ljudje še niso poznali jednega pravega Boga. Takrat so še ljudje verovali v krive bogove, kar mi pogansko vero imenujemo. V teh starih časih tedaj, pripovedujejo ondašnji ljudje, bili so tako dobri in srečni časi, kakor še nikoli ne prej ne pozneje. V tej dóbi je bilo vse srečno na zemlji; kar je kdo le hotel, dano mu je bilo, nobene bolezni nij bilo, nobene nesreče, povsod je vladal mir in najlepša složnost med ljudmi. Ondašnji ljudje, tako se pripoveduje, bili so pa tudi mnogo boljši od sedanjih; nijso se prepirali niti topli, niti kradli, niti drug drugemu časti jemali, z jedno besedo: nobene hudobije nij bilo na zemlji med ljudmi. V tej presrečnej dóbi je hodila po zemlji prekrasna boginja, katero so ljudje „pravico“ imenovali. Ta boginja je prebivala med ljudmi, bila jim je dobra in jim delila pravice. Tega ravno nij bilo treba toliko, ker se takrat ljudje nijso prepirali med soboj, ter jim tudi nij bilo treba pred sodnijo. Ljudjé so bili takrat blazega, plemenitega in krotkega srca. Ali ti zlati časi nijso trajali dolgo. Ljudjé so postali bolj in bolj hudobni, začeli so se prepirati, sovražiti, drug drugemu njegovo blago jemati, ter naposled o gróza — še celó ubijati se. Takrat je boginja „pravica“ jokajoč zapustila zemljo in ljudi, ter je otišla. Od istega časa si morajo ljudje z velicim trudom in težavo iskati pravice in srečen je vsak, kdor jo najde.

Kaj se učite, otroci, iz te pripovedke? To vem da jo nemate za resnico! A to stoji, da so ljudjé že od pamtíveka imeli pravico za nekaj božjega, ter so storili vse, da bi jo bili dobili zopet nazaj v svoje kočé in gradove.

Tako vas sem nekoliko kratkočasil, ljubi otroci; ako bodete pridni, drugič vam povem kaj družega. A vi lepo pazite na vse, kar čitate v „Vrtei.“

Dr. M. M.

Ivanek in Miško.

Ivanek je stare ljudi vselej lepo pozdravljaj in slušal, kar so mu rekli.

Necega dne gresta Ivanek in Miško mimo ovočnega vrta starega Marka, ki je ravno hruške obiral. Mišku se sline pocede na lepe rumene hruške, ter reče: „uh, lepih hrušek, da mi je samo jedna!“ Sosed Marko ju ugleda, in reče: „pojdi k meni Ivanek, sosed Marko ti bo dal zrelih hrušek.“ Ivanek stopi v vrt in dobi polno kapo ovočja. „Ali ne boste dali meni nič,“ reče Miško. „Idi ti od koder si prišel,“ reče mu Marko, „kaj ne, zdaj bi rad vzel kapo z glave, a drugekrat kakor bi ti na glavi prirasla.“

Ivanek in Miško gresta dalje. Na cesti srečata starega očeta Novaka, ki je šel s sejma domóv. „Stoj, Ivanek,“ reče oče Novak, „da ti dam malo pogače.“ To rekši, odreže mu velik kos lepega kruha. „A tebi,“ reče Mišku, „ne dam niti drobtine; ker ti ne znaš k mojej roki pristopiti, moja roka ti tudi ne more kruha deliti.“ To zaboli Miška in oba gresta dalje.

Prideta mimo župnikovega stanovanja. Župnik zeló priletan gospod pokliče Ivanka k sebi in mu podari lepo knjižico s pozlačenimi koranicami, rekoč: „evo, kupil sem ti lepo knjižico; ker si zmirom dober, treba da imaš tudi lepo knjižico. A Mišku rečejo gospod župnik: „tudi tebi, sem kupil knjižico, a dobiš jo takrat, kadar vidim, da se lepo védeš kakor Ivanek.“ Od sih dob se je Miško poboljšal in lepo obnašal proti vsacemu človeku.